

УДК 378.14:37.011.31

Алла Веремчук

## КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВНЗ

*У статті автором виділено два базових поняття компетентнісного підходу, необхідні педагогічні засоби для професійної підготовки майбутнього вчителя. Наведені базові компетентності, актуальні компетентності та їх характеристики, види компетенцій визначених сучасною науковою літературою. Виокремлено складові формування ключових компетенцій майбутнього вчителя.*

**Ключові слова:** *компетенція, компетентнісний підхід, освітній процес, якість освіти, вища професійна освіта, професійна компетентність педагога.*

*В статті автором виділені два базових поняття компетентностного підходу, необхідні педагогічні засоби для професійної підготовки майбутнього вчителя. Наведені базові компетентності, актуальні компетентності та їх характеристики, види компетенцій визначених сучасною науковою літературою. Виокремлено складові формування ключових компетенцій майбутнього вчителя.*

**Ключевые слова:** компетенция, компетентностный подход, образовательный процесс, качество образования, высшее профессиональное образование, профессиональная компетентность педагога.

*In the article the author identified two basic concepts of competence approach, pedagogical tools necessary to train future teachers. The above basic competence, relevant expertise that their characteristics, competencies defined the modern scientific literature. Isolated components forming core competencies of future teachers.*

**Key words:** competence, competence-based approach, the educational process, the quality of education, higher vocational education, professional competence of the teacher.

**Постановка проблеми.** Підвищення якості освіти є однією з актуальних проблем не тільки для України, але й для всієї світової спільноти. Вирішення цієї проблеми пов'язане з модернізацією змісту освіти, оптимізацією способів і технологій організації освітнього процесу. Аналіз тенденцій розвитку освітнього процесу відповідно до потреб суспільства та модернізації освіти підтверджує, що все більшої актуальності набуває ідея компетентнісного підходу у вищій професійній освіті в цілому і в педагогічній, зокрема. Формований на цій основі компетентнісний підхід до освіти розглядається і в контексті Болонського процесу. Закон України «Про освіту» акцентує увагу на необхідності створення освітнього середовища, що забезпечує ефективне використання науково-педагогічного потенціалу, створення умов для поетапного переходу до нового рівня та якості освіти на основі педагогічних технологій. Такі чинники ставлять вищу школу перед завданням підготувати майбутнього вчителя професіоналом. Велика роль у цьому належить компетентнісному підходу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Упродовж останніх років у системі вищої педагогічної освіти компетентнісний підхід досліджували багато вітчизняних та зарубіжних учених (В. Байденко, В. Болотов, Г. Гавришак, І. Зимня, Т. Іванова, Л.А. Єлагіна, І. Єрмаков, В. Краєвський, Н. Кузьміна, О. Лебедев, М. Лук'янова, Г.Д. Малик, А. Новиков, О. Овчарук, М. Пригодій, О. Ситник, С. Шишов, Г.Б. Штельмах та ін.). Л.А. Єлагіна зазначає, що компетентний підхід дозволяє здійснити відбір змісту професійної освіти відповідно до потреб особистості, яка розвивається, і одночасно орієнтує його на інноваційний досвід успішної професійної діяльності в конкретній галузі [5]. У публікаціях авторів головна роль компетентнісного підходу в системі вищої освіти вбачається в підсиленні практичної орієнтації освіти.

Питання розвитку професійної компетентності вчителя знайшли своє відображення в наукових працях В. Адольфа, Т. Байбара, Н. Бібік, Л.Ващенко, О. Глузман, О.А. Дубасенюк, А. Деркача, І. Задніпрянець, І.Зязюна, Н. Лобанової, В. Лозової, А. Маркової, Л. Мітіної, О. Овчарук, Л.Паращенко, В. Пилиповського, О. Пометун, І. Прокопенко, С. Ракова, О.Савченко, І. Соколової, А. Хуторського, О.В. Шемет, О. Шиян та ін. О. Савченко зазначає, що «визначальним фактором у реалізації компетентнісного підходу є зорієнтованість на розвиток системного комплексу умінь, смислових орієнтацій, адаптаційних можливостей, досвіду і способів трансформаційної діяльності з отриманням конкретного продукту [7]».

**Мета написання статті** – визначити роль компетентнісного підходу в підготовці майбутніх учителів у вищому навчальному закладі, розглянути різні аспекти компетентнісного підходу.

**Вклад основного матеріалу.** Професійна компетентність педагога – це багатфакторне явище, що включає в себе систему теоретичних знань учителя і способів їх застосування в конкретних педагогічних ситуаціях, ціннісні орієнтації педагога, а також інтегративні показники його культури (мова, стиль спілкування, ставлення до себе і своєї діяльності, до суміжних галузей знань) [6]. Потрібно усвідомити, що ми знаходимося на пікові модернізації освітнього процесу, який у якості пріоритету виділяє компетентнісний підхід для всіх суб'єктів освіти.

Компетентнісний підхід означає для педагогів і студентів поступову переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважною трансляцією на освоєння знань, умінь, навичок,

створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, що сприяють формуванню особистості, здібностей адаптуватися в умовах соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційного і комунікаційного насиченого простору.

На перший план виходить не інформування студента, а вміння вирішувати проблеми, що виникають у різних ситуаціях: у пізнанні та поясненні явищ дійсності; при освоєнні сучасної техніки та технологій; у взаєминах людей, в етичних нормах, при оцінці власних вчинків; у практичному житті при виконанні соціальних ролей; у правових нормах та адміністративних структурах, споживчих і естетичних оцінках; при виборі професії та оцінці своєї готовності до навчання у вищому навчальному закладі, коли необхідно орієнтуватися на ринку праці; при необхідності вирішувати власні проблеми життєвого самовизначення, вибору стилю і способу життя, способів вирішення конфліктів.

У компетентнісному підході виділяються два базових поняття: компетенція та компетентність, при цьому перше з них уключає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів, а друге співвідноситься з володінням людиною відповідною компетенцією, що включає його особистісне ставлення до неї і предмета діяльності. Компетентнісний підхід передбачає глибокі системні перетворення в освітньому процесі педагогічного ВНЗ, що зачіпають викладання, зміст, оцінювання, освітні технології, у зв'язку вищої освіти з іншими рівнями професійної освіти. Змістовним фактором проектування освіти стає розвиток особистості студента. Розвивається особистість учня – фактор нової організації міждисциплінарної інтеграції змісту і технології навчання. Диференціація змісту та організації процесу навчання здійснюється на основі врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, їх потреб у реалізації та здійсненні себе [9].

Практична реалізація цих змін виступає як підготовка професійно-компетентного майбутнього вчителя. Метою освіти проголошується формування компетентності, компетенцій і соціально значущих якостей студента як особистості, здатної до самовизначення, самоосвіти, саморегуляції та самоактуалізації.

Моделювання освітнього процесу, орієнтованого на професійну підготовку майбутнього вчителя, показало, що освітній процес виступає фактором ефективного розвитку його професійних компетенцій, якщо метою педагогічної освіти в контексті компетентнісного підходу стає образ бажаного результату освітнього процесу у вищій педагогічній школі, який прогнозує розвиток особистості майбутнього вчителя, його професійної компетентності, визначає його умови й оцінює міру створення цих умов.

Для реалізації сформульованої мети освітнього процесу визначено необхідні педагогічні засоби, у число яких увійшли [5]: *принципи* (гуманізації, гуманітаризації, демократизації, динамічності, суб'єктивності, цілісності, диференціації змісту і організації процесу освіти, системності і послідовності, критеріального оцінювання результатів; *принципи професійного саморозвитку майбутнього вчителя*: самодіяльності, самоорганізації та саморозвитку); *додатковий зміст* (представлений знаннями про компетентнісний підхід до вищої професійної педагогічної освіти; основні напрямки регіональної політики в галузі освіти; психології та педагогіки саморозвитку майбутнього вчителя; критеріального оцінювання результатів навчальної діяльності; мережевого електронного професійного портфоліо як технології професійного саморозвитку майбутнього вчителя, а також необхідністю сформулювати такі компетенції, тобто готовність і здатність до самостійної науково-дослідної діяльності; робота з мережевим електронним професійним портфоліо майбутнього вчителя; безперервного професійного саморозвитку та самоосвіти; критеріального самооцінювання результатів своєї навчально-пізнавальної, науково-дослідної та майбутньої професійної діяльності, сформульованих у вигляді професійних компетенцій; рефлексії своєї навчально-пізнавальної, науково-дослідної та майбутньої професійної діяльності; до професійної мобільності та перепрофілювання своєї професійної діяльності); *технології* (відмітними ознаками яких є особистісно орієнтована, розвивальна і діяльнісна спрямованість; спрямованість на актуалізацію професійно-особистісного потенціалу, професійний розвиток особистості, забезпечення сприятливого психологічного клімату, вільної демократичної атмосфери; надання

всім учасникам освітнього процесу суб'єктивної позиції; використання стилю педагогічної взаємодії, підтримуючого і стимулюючого розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя); *педагогічні умови* (компетентність викладачів в управлінні розвитком професійної компетентності майбутніх учителів; індивідуальний підхід до студентів, активізація їх особистісного розвитку; забезпечення студентам суб'єктивної позиції, надання можливості самовизначення в освітньому процесі; мотиваційне забезпечення суб'єктів педагогічної діяльності та вчення, засноване на особистісних функціях у цьому процесі; забезпечення соціально-педагогічної рівноправності всіх суб'єктів професійно-освітнього процесу). Особлива організація навчально-просторового середовища (комбіновані навчальні столи, комплексне обладнання, мультимедійне, комп'ютерне обладнання та ін.); створення на основі освітнього процесу у ВНЗ сприятливих умов професійно-освітнього організованого інноваційного середовища (ціннісно-сміслова єдність, технологічна цілісність, наявність сприятливого психологічного клімату – створення атмосфери відкритості, співтворчості, взаємодії; емоційної піднесеності, доброзичливості, почуття впевненості у власних силах і потенційних можливостях); *результативний компонент освітнього процесу* в число критеріїв ефективності включає рівень сформованості професійних компетенцій майбутнього вчителя. На основі компетентного підходу до освіти головною функцією оцінювання стає аналіз процесу, зворотний зв'язок, який дозволяє виявити особливості протікання процесу навчання і внесення відповідних поправок. Звідси велике значення має надаватися критеріальному моніторингу та самооцінці студентів.

Самі актуальні компетентності будуть включати такі характеристики, як:

- а) готовність до прояву компетентності (тобто мотиваційний аспект);
- б) володіння знанням змісту компетентності (тобто когнітивний аспект);
- в) досвід прояву компетентності в різноманітних стандартних та нестандартних ситуаціях (тобто поведінковий аспект);
- г) відношення до змісту компетентності та об'єкта її застосування (ціннісно-змістовий аспект);
- д) емоційно-вольова регуляція процесу і результату прояву компетентності [1].

Формування компетентностей майбутнього педагога та його особистісних позицій відбувається в діяльності (навчання, спілкування), оскільки вона пов'язана із системою відносин, у яку включається людина. Через діяльність педагога оцінює ситуацію, суб'єктивні та об'єктивні можливості, на підставі особистісних мотивів він координує свою поведінку. Необхідне усвідомлення того, що сама діяльність педагога – це цінність моральна, етична, естетична, і вона є першоосновою для формування базових компетенцій. На перших етапах освоєння професії студентами все усвідомлюється на особистісному рівні, вони долучаються до педагогічної дійсності на заняттях.

Педагоги проводять різні тести, що виявляють схильність студентів до професійної діяльності, організують психолого-педагогічну практику зі спостереження за професійними діями педагога, його спілкуванням з дітьми на уроках та в позакласній діяльності. Усе це формує поведінковий і відносний аспекти базових компетенцій. Універсальні компетентності широкого спектру використання називають ключовими, або базовими. Базові компетентності багатфункціональні, надпредметні і міждисциплінарні. Автори стратегії модернізації змісту загальної освіти, ґрунтуючись на зарубіжному досвіді, наводять такі базові компетентності:

- 1) компетентність у сфері самостійної пізнавальної діяльності, заснована на засвоєнні способів придбання знань з різних джерел інформації, у тому числі позашкільних;
- 2) компетентність у сфері цивільно-громадської діяльності (виконання ролей громадянина, виборця, споживача);
- 3) компетентність у сфері соціально-трудова діяльності (у тому числі вміння аналізувати ситуацію на ринку праці, оцінювати власні можливості, орієнтуватися в нормах і етиці трудових взаємовідносин, навички самоорганізації);
- 4) компетентність у побутовій сфері (включаючи аспекти власного здоров'я, сімейного буття та ін.);
- 5) компетентність у сфері культурно-дозвільної діяльності (включаючи вибір шляхів і

способів використання вільного часу, культурного і духовного збагачення особистості) [3].

Компетенції – це інтегративна цілісність знань, умінь і навичок, що забезпечують професійну діяльність, це здатність людини реалізовувати на практиці свою компетентність. Оскільки реалізація компетенцій відбувається в процесі виконання різноманітних видів діяльності для вирішення теоретичних і практичних завдань, то в структуру компетенцій, крім діяльнісних (процедурних) знань, умінь і навичок, входять також мотиваційна й емоційно-вольова сфери. Важливим компонентом компетенцій є досвід – інтеграція в єдине ціле засвоєних людиною окремих дій, способів і прийомів розв'язання задач.

Сучасна наукова література визначила такі види компетенцій:

1) політичні та соціальні компетенції – здатність узяти на себе відповідальність, спільно з іншими виробляти рішення і брати участь у їх реалізації, толерантність до різних етнокультур і релігій, участь у функціонуванні демократичних інститутів;

2) міжкультурні компетенції, що сприяють позитивним взаємовідносинам людей різних національностей, культур і релігій, розумінню і повазі один одного;

3) комунікативна компетенція визначає володіння технологіями усного та письмового спілкування на різних мовах, у тому числі й комп'ютерного програмування, спілкування через Internet;

4) соціально-інформаційна компетенція, яка характеризує володіння інформаційними технологіями і виробляє критичне ставлення до соціальної інформації, поширюваної ЗМІ;

5) персональна компетенція – готовність до постійного підвищення освітнього рівня, потреба в актуалізації та реалізації свого особистісного потенціалу, здатність самостійно здобувати нові знання та вміння, здатність до саморозвитку [4].

Ціннісно-змістові компетенції допомагають адекватно оцінювати свої здібності і можливості, сформувати внутрішню мотивацію здобуття знань для подальшої освіти. Особи з такими компетенціями розуміють необхідність особистісного зростання для успішного самовизначення в майбутньому, вибирають пріоритетними не матеріальні цінності, а здоров'я, сім'ю та цікаву роботу. При виборі майбутньої професії більшість випускників орієнтуються на інтерес до конкретної галузі діяльності, не хещуючи і матеріальною стороною.

Загальнокультурні компетенції проявляють особистісні якості – цивільні, моральні, інтелектуальні, загальної культури. Сформовані уявлення про необхідність дотримуватися у світі людей загальнолюдських, гуманних, моральних законів і норм. Прагнуть жити в гармонії з навколишнім світом.

Особи із сформованими навчально-пізнавальними компетенціями вміють самостійно планувати свою діяльність, здатні до самореалізації, активні у виборі діяльності, прихильні до самоосвіти. Завдяки участі в проектно-дослідницькій діяльності оволодівають навичками продуктивної діяльності.

Інформаційні компетенції. За допомогою реальних об'єктів (телевізор, комп'ютер, принтер, модем) та інформаційних технологій (аудіо- і відеозапис, електронна пошта, ЗМІ, Internet) особистості здатні самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію.

Комунікативні компетенції допомагають жити і працювати в колективі, мати поняття про соціальні ролі (лідер-організатор, лідер-генератор ідей, виконавець, глядач), про способи виходу з конфліктних ситуацій. Недостатньо сформовані навички взаємодії з різними соціокультурними об'єктами комунікації (уміння коректно і правильно поставити запитання, представити себе, написати заяву і т.д.) [4].

Формування ключових компетенцій майбутнього вчителя зумовлене розвитком їх здібностей, які є інтегративною характеристикою діяльної особистості. Вони обумовлюють продуктивність, реалізацію творчого потенціалу особистості, якість і надійність виконання психічних функцій. Педагог може сприяти розвитку здібностей майбутнього вчителя, якщо у виховній діяльності буде використовувати методи педагогічної підтримки. Вони складають один із найважливіших педагогічних засобів, орієнтований на процес саморозвитку майбутнього вчителя. Методи підтримки розвитку аналітико-рефлексивних здібностей, за допомогою яких вихователь і вихованець отримують можливість осмислити свою діяльність, відповідність способів роботи цілям і отриманому результату: метод спостереження; метод колективного

аналізу діяльності, роздуми; метод рефлексії – самопізнання своєї ролі і відносини до події, справ; метод тестування та анкетування.

Освітня діяльність студентів – основа когнітивного аспекту компетенцій, що розкриває теоретичний зміст предметів обраної професії. Розширення та поглиблення знань по залученню студентів до духовних загальнолюдських, педагогічних цінностей і підготовці до відповідної діяльності зі школярами здійснюється на предметних аудиторних і позааудиторних заняттях. Перший вид занять уключає лекції, практикум і самостійну роботу студентів, що забезпечують теоретичну підготовку. Практичні, семінарські, індивідуальні заняття, що дозволяють здійснювати комунікативну діяльність, проводяться на основі продуктивних і творчих завдань.

У цей період педагоги ВНЗ формують колективістську спрямованість у діяльності. Саме в колективі розвивається, закріплюється і передається кожному моральний досвід, суспільні цінності, які починають виступати як особистісно-значущі. Ще один аспект професійної підготовки вчителя передбачає розгляд теоретичних знань із предметної та загальнопедагогічної підготовки як засобу вирішення практичних завдань, знайомство із сучасними педагогічними технологіями навчання і виховання. Це дозволяє реалізувати нові форми занять: уроки ділових і рольових ігор, уроки – уявлення, уроки – творчі портрети, уроки – дослідження. Нестандартні форми навчальних занять орієнтовані на створення ситуації думки, що призводить до збільшення знань-думок у свідомості всіх учасників. Це стимулює самостійну роботу і самоосвітню діяльність студентів, яка спланована педагогами в методичних рекомендаціях з організації позааудиторної самостійної і навчально-дослідницької робіт студентів. Спрямованість освітнього процесу на заняттях передбачає не лише засвоєння системи знань, але й розвиток педагогічного мислення; вироблення рефлексивних, комунікативних, реалізаційних здібностей майбутніх учителів; вивчення процедур і технологій освітнього процесу в школі; розширення різного роду практикумів, інтерактивних і колективних форм роботи; «прив'язку» досліджуваного матеріалу до проблем повсякденного життя.

При обговоренні питань з'явилося діалогічне зіткнення різних думок, позицій, що сприяє становленню особистості, творчої активності. Здобуті студентами компетенції фіксуються методистами та класними керівниками в аналізі роботи в кінці навчального семестру, що дозволяє планувати і коректувати подальшу роботу якісного освоєння педагогічної професії та розвитку базових компетенцій. Оцінюванню підлягають особистісна значимість і ставлення студента до власної діяльності, пов'язані з навчальним предметом і з учнем (педагогічні цінності). Грунтуючись на результатах спостереження, педагоги намічають і проводять низку заходів із різних видів діяльності з метою корегування та прилучення до традицій професії, збагачення духовного світу студентів, використовуючи методичні семінари, диспути; засоби музики, зустрічі з цікавими людьми, матеріали про великих людей країни і світу, про культуру спілкування тощо.

Продовженням роботи з формування базових компетенцій і ціннісних відносин студентів до вибраної професії є позааудиторна діяльність. Напрямки позааудиторної діяльності студентів [8]: позааудиторна діяльність з предметів; творчо-групова діяльність – зустрічі з ветеранами ВВВ та педагогічної праці, заняття в міському музеї по літературному та історичному краєзнавстві та ін.; студентське самоврядування – діюча Рада ВНЗ; колективно-творчі справи – традиційні вузівські свята (1 вересня, День вчителя), прийняття в студенти та ін.; організація дозвілля студентів – засідання різноманітних клубів та творчих об'єднань, які організовані з кожної спеціальності, наприклад, «Літературна вітальня» та ін.; спортивно-оздоровчі заходи: День здоров'я, осінній крос, традиційні змагання з волейболу, баскетболу, футболу, настільного тенісу.

На наш погляд, позааудиторна діяльність дозволяє молодому поколінню не тільки теоретично поповнити свій професійний багаж, але й повною мірою проявити себе: у спілкуванні, у письменництві, у проектній діяльності. Однією з умов, що впливають на формування та розвиток компетенцій майбутніх учителів, є організація дослідницької діяльності студентів. Вона здійснюється через дипломне проектування, навчальні дослідження практичного і теоретичного характеру, соціальні проекти, участь студентів у конференціях різного рівня внутрішньовузівських, міських, обласних, регіональних.

У суспільстві вирішується проблема потреби в компетентних кадрах, здатних творчо організувати освітній процес у конкретних соціально-економічних умовах, які вміють швидко орієнтуватися в інформаційному полі, самостійно вдосконалюватися і розвиватися. На перший план виступає не формальна приналежність до професії, а професійна компетентність, тобто відповідність фахівця до вимог професійної діяльності.

**Висновки.** Компетентнісний підхід відображає уявлення про професіоналізм і ділові якості сучасного вчителя, надаючи позитивний вплив на розвиток інноваційних процесів у системі педагогічної освіти. Надається можливість найбільш точно визначити орієнтири в конструюванні змісту педагогічної освіти, визначення ключових, загальних і спеціальних компетенцій, дозволяє розробити більш точну та діагностично вивірену систему вимірників рівня професійно-педагогічної компетентності майбутнього фахівця на всіх етапах його підготовки.

Узагальнюючи представлений матеріал, відзначимо, що має місце потреба реформування сучасного освітнього середовища в напрямку посилення його організованої інноваційної спрямованості в руслі компетентнісного підходу. Спеціальним чином організований освітній процес являє майбутнім учителям можливість розвитку своєї професійної компетентності, забезпечуючи їм суб'єктивність позиції. Суб'єктивна позиція стимулює студентів до визначення власних пріоритетів, напрямів і самореалізації в розвитку професійних компетенцій. Отже, освітній процес може виступати ефективним чинником розвитку професійної компетентності майбутніх учителів та створювати умови для розвитку особистості майбутнього вчителя в професійно-освітньому організованому інноваційному середовищі педагогічного ВНЗ.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Байбара Т. Компетентнісний підхід в початковій ланці освіти: теоретичний аспект / Т. Байбара // Початкова школа. – 2010. – № 8. – С. 46-50.
2. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти / Н. Бібік // Початкова школа. – 2010. – №9. – С. 1-4.
3. Глузман О. Базові компетентності : сутність та значення в життєвому успіху особистості / О. Глузман // Педагогіка і психологія. – 2009. – №2. – С.51-60.
4. Дубасенюк О.А. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. / О.А. Дубасенюк, О.В. Вознюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 114 с.
5. Елагіна Л. В. Формирование культуры профессиональной деятельности будущего специалиста на основе компетентностного подхода (методология, теория, практика) [текст] : автореф. дис. на соис. учёной степени доктора педаг. наук : 13.00.08 [спец. «Теория и методика профессионального образования»] / Л. В. Елагіна. – Челябинск, 2008. – 55 с.
6. Задніпрянець І. Компетентнісний підхід в освіті (світовий досвід) / І.Задніпрянець // Фізика в школах України. – 2011. – №3. – вкладка.
7. Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – Випуск 3. – 361 с.
8. Професійна діяльність сучасного вчителя (діяльність, компетентність, майстерність) // Позакласний час. – 2010. – №11. – С. 96-104.
9. Шемет О.В. Дидактические основы компетентностного подхода в высшем профессиональном образовании / О.В. Шемет // Педагогика. – 2009. – №10. – С. 16-22.

#### ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

*Веремчук Алла Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти Рівненського державного гуманітарного університету.*

*Надійшла до друку 19.12.2012 р.*